

Brūno lāču Sugas aizsardzības plāna atjaunošana

Izpildītājs: Medniecības un medību faunas
radošā grupa
LVMI Silava

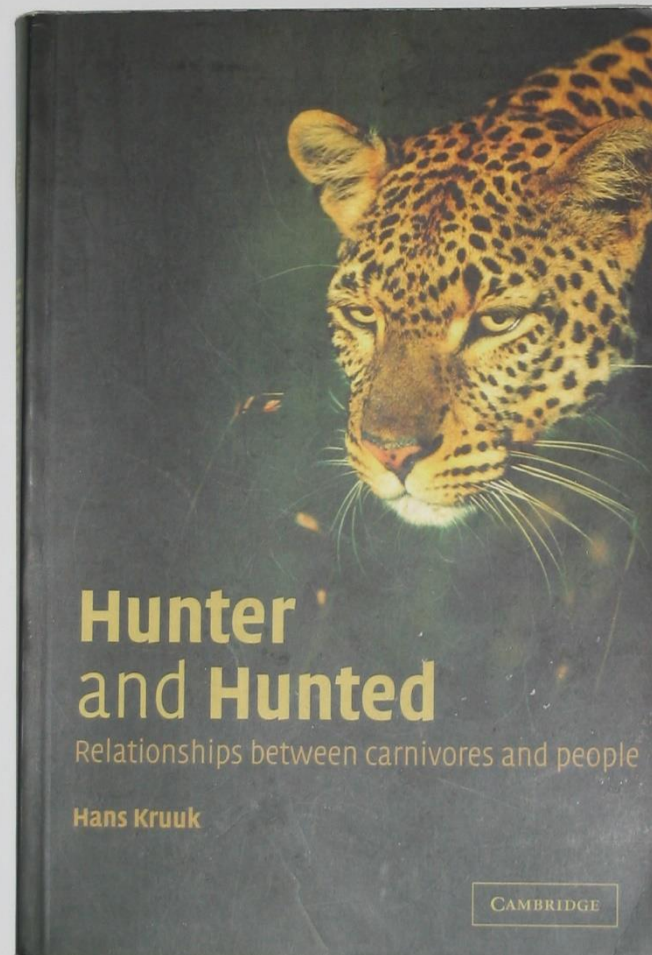
Ierosinājumiem: guna.bagrade@silava.lv;
janis.ozolins@silava.lv

Bioloģiskie (ekoloģiskie) sugu
līdzāspastāvēšanas

priekšnosacījumi - jau zināmi:

- Atšķirīgas ekoloģiskās nišas;
- Spēja izdzīvot – konkurēt

Ekonomiskie, sociālie –
vai jūs zināt???

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Izdzīvošanas stratēģija Nr. 1 – individuālā aizsardzība

Izdzīvošanas stratēģija Nr. 2- vairošanās

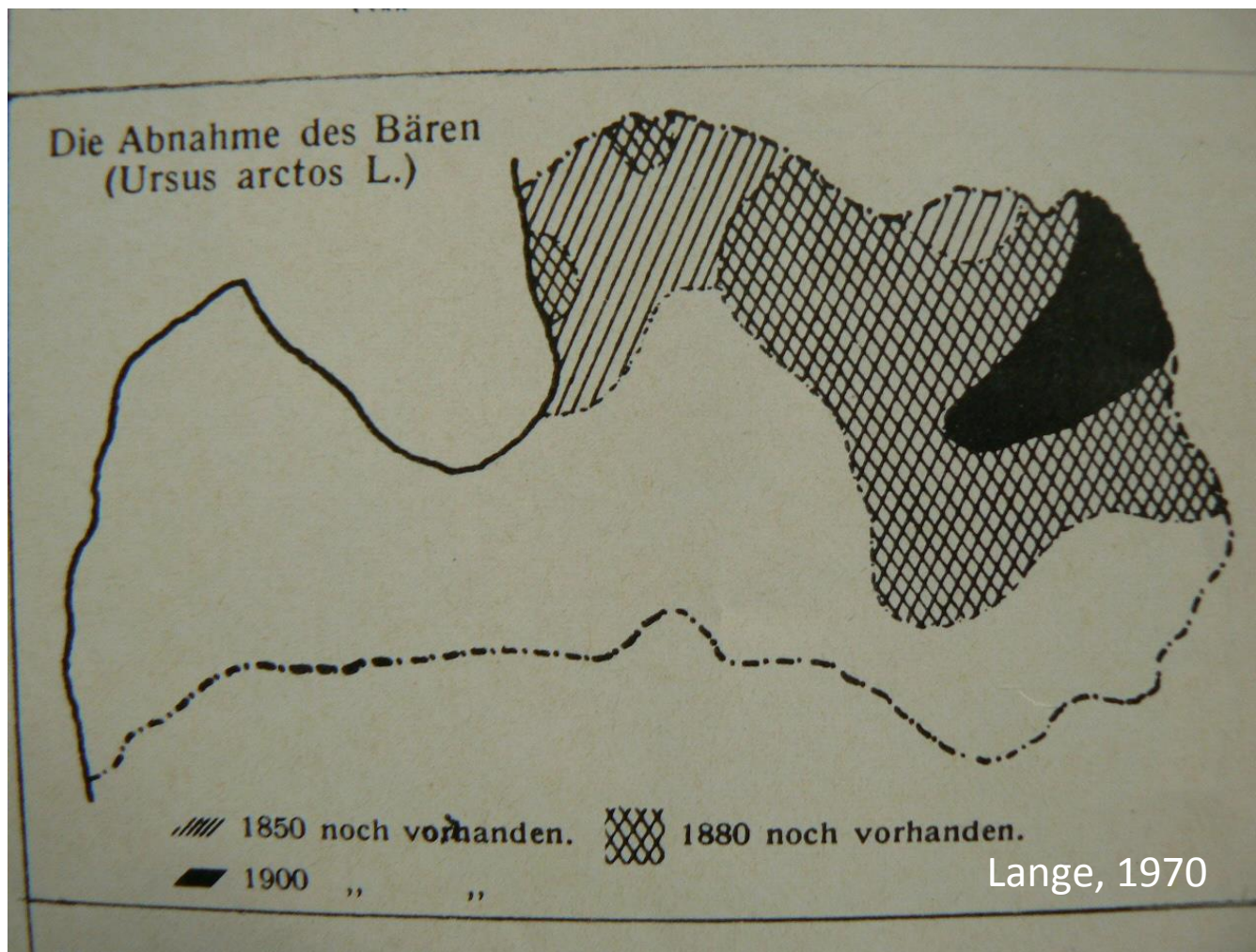

Platformas pamatprincipi:

- 1) Strādāt saskaņā ar ES tiesisko regulējumu: galvenais tiesiskais instruments, uz kura pamata Eiropas Savienības teritorijā labvēlīgā aizsardzības statusā īstenot lielo plēsēju sugu aizsardzību un to ilgtspējīgu apsaimniekošanu, ir ES Dzīvotņu direktīva (92/43/EEK).
- 2) Nodrošināt vajadzīgo zināšanu bāzi: jebkāda lielo plēsēju sugu pārvaldība jāveido, pamatojoties uz drošiem zinātniskiem pierādījumiem un izmantojot labākos pieejamos un uzticamākos datus.
- 3) Atzīt sociālekonomiskās vajadzības un kultūru ietekmē veidojušos apsvērumus un bažas: cilvēku kopienām ir tiesības ilgtspējīgi izmantot savus dabas resursus un saglabāt kultūras mantojumu daudzfunkcionālā ainavā, kuras neatņemama sastāvdaļa ir lielie plēsēji. Ir jāapzinās saimniecisko darbību ietekme uz ainavu vērtību. Jāapzinās arī nepieciešamība gādāt par sabiedrības drošību.
- 4) Risināt konfliktus ieinteresēto personu konstruktīvās sarunās: sadursmes jautājumos par lielajiem plēsējiem vislabāk risināt un cilvēku un lielo plēsēju līdzāspastāvēšanu sekmēt, ieinteresētajām personām konstruktīvi apmainoties ar domām vietējā, valstu un ES līmenī. Šādi risinājumi jāpielāgo vietējiem un reģionāliem apstākļiem.
- 5) Iesaistīties pārrobežu sadarbībā: lielo plēsēju populāciju areāli Eiropas Savienībā lielākoties šķērso valstu robežas. Tāpēc izolēti nacionāli risinājumi nedarbosies bez jēgpilna ieinteresēto personu dialoga, kurā notiek Eiropas Savienības un attiecīgo kaimiņvalstu pārrobežu sadarbība un cita starpā ir ņemtas vērā "Pamatnostādnes par lielo plēsēju sugu aizsardzības un apsaimniekošanas plāniem".

Lāču vēsturiskā izplatība

1.1. Bear Populations in Europe

In Europe, brown bears occur in 22 countries. Based on the existing distribution data and a range of geographic, ecological, social and political factors European bears have been clustered into 10 populations: Scandinavian, Karelian, Baltic, Carpathian, Dinaric-Pindos, Eastern Balkan, Alpine, Apennine, Cantabrian, and Pyrenean.

Figure 1. The 10 bear populations of Europe

Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf & wolverine – in Europe

Petra Kaczensky¹, Guillaume Chapron², Manuela von Arx³, Djuro Huber⁴, Henrik Andrén², and John Linnell⁵ (Editors) 2012

Name of population	Most recent size estimate (2010, 2011 or 2012)	Trend 2006-2011	IUCN Red List assessment
Scandinavia	Norway: 105+ Sweden: 3300 TOTAL: 3405	Increase	Least concern
Karelian (not including Russia west of 35°E)	Norway: 46 Finland: 1900	Increase	Least concern (in connection with Russia west of 35°E)
Baltic (not including Belarus and the Russian oblasts of Leningrad, Novgorod, Pskov, Tver, Smolensk, Bryansk, Moscow, Kaliningrad, Kaluzh, Tula, Kursk, Belgorod & Ore)	Estonia: 700 Latvia: 12	Increase	Least concern (in connection with the Russian oblasts of Leningrad, Novgorod, Pskov, Tver, Smolensk, Bryansk, Moscow, Kaliningrad, Kaluzh, Tula, Kursk, Belgorod & Ore)
Carpathian (not including Ukraine)	Romania: 6000 Poland: 147 Serbia North: 8 Slovakia: 700-900 (art. 17) TOTAL: ~ 7000	Stable	Near threatened (including and not including Ukraine)
Dinaric-Pindos	Slovenia: 450 Croatia: 1000 Bosnia & Herzegovina: 550 Montenegro: 270 "The Former Yugoslav Republic of Macedonia": 180 Albania: 180 Serbia: 60 Greece: 350	Increase	Vulnerable

MOLECULAR ECOLOGY

Molecular Ecology (2010) 19, 5359–5370

doi: 10.1111/j.1365-294X.2010.04885.x

Genetic structure in large, continuous mammal populations: the example of brown bears in northwestern Eurasia

E. TAMMELEHT,* J. REMM,* M. KORSTEN,* J. DAVISON,* I. TUMANOV,* A. SAVELJEV,* P. MÄNNIL,* I. KOJOLA* and U. SAARMA*

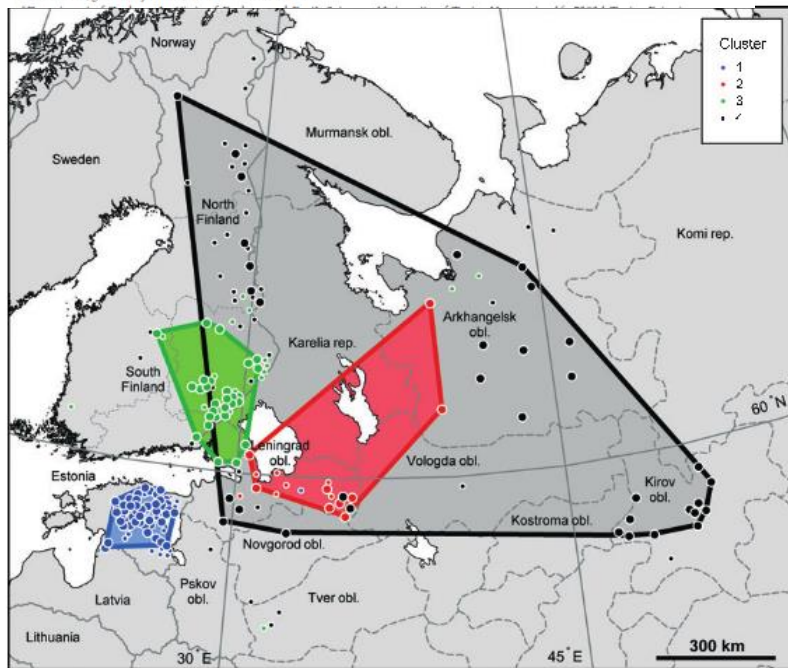

Fig. 1 Core areas (minimum convex polygon around individuals with membership coefficients $q \geq 0.90$) for four genetic clusters of brown bears in northwestern Eurasia based on the admixture model in Structure. Individuals are represented by a point which is coloured to reflect the cluster to which it was assigned with the highest membership coefficient. Large points represent individuals with membership coefficient $q \geq 0.90$ and small ones $q < 0.90$.

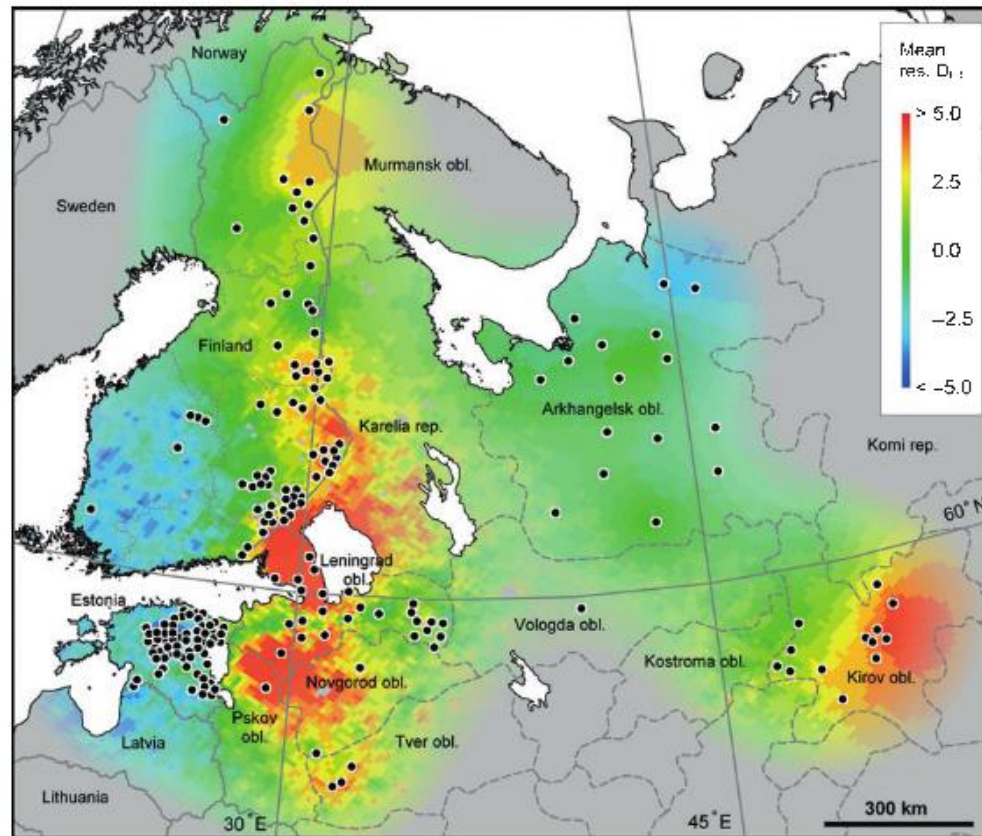
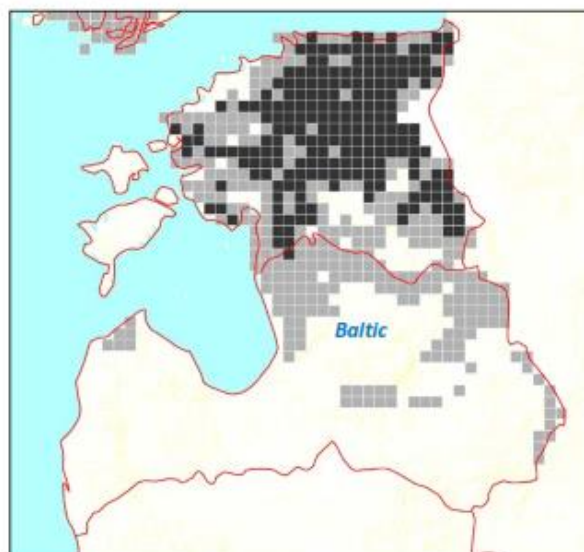

Fig. 4 Interpolated distribution of the weighted mean residual D_{LB} ; red corresponds to highest genetic diversity, blue to lowest diversity (note that colours here have a different meaning to those on Fig. 1). The colour intensity represents the precision of the ordinary kriging estimate; black points denote the 177 samples that were located with a precision of <200 km.

Bear – Latvia

Janis Ozolins

Bear distribution in Latvia 2006-2009. (Distribution in Russia and Belarus not shown)

*Dark cells: permanent presence
Grey cells: sporadic occurrence*

[Please note: neighbouring countries can have different criteria and time periods for the definition of cells with permanent and sporadic presences]

7. Summary table

Population size	10-15
Trend	Stagnant
Distribution range (# cells in the 10 x 10 km EEA grid)	Sporadic: 14
Range trend	Stagnant
Depredation costs / year	None
Number of cases / year	None
3 Most important threats	Direct disturbance in the period when bears are looking for a den as well as during the wintering period; developing transport infrastructure; insufficient institutional capacity and budget.

Ziemošana

2.9 Conclusions (atbilstoši General Evaluation matrix) (assessment of conservation status at end of reporting period)		LV eksperta atbilde/vērtējums	Paskaidrojums, kāda informācija/datu avoti izmantoti novērtējumos, kā dati interpretēti u.tml.
2.9.1. Range Izplatība	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended	FV	Likely able to move in whole territory.
2.9.2. Population Populācijas lielums	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	U2 =	Reproduction not recorded.
2.9.3 Habitat for the species Piemērots biotops	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	FV	Not a habitat specialist. So far habitat fragmentation seems of minor importance.
2.9.4 Future prospects Nākotnes izredzes	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	XX	Future depends on development of road and railway infrastructure.
2.9.5 Overall assessment of Conservation Status	Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX)	U2	
2.9.6 Overall trend in Conservation Status	If overall CS is U1 or U2, use of qualifier '+' (improving), '-' (declining), '=' (stable) or 'x' (unknown) is obligatory	+	Status improving in Estonia and Russia.

Sugas aizsardzības **mērķis** ir nodrošināt dabiskos procesus, kas risinās vienotajā Baltijas valstu un Krievijas rietumdaļas brūno lāču populācijā, atsevišķi noteiktā termiņā neparedzot paplašināt lāču areālu Latvijas teritorijā vai radīt vairoties spējīgu vietējo populāciju. Citiem vārdiem sakot, Latvija nedrīkst kļūt par šķērsli brūno lāču izplatībai vai areāla robežu svārstībām, kas saistītas ar to skaita dinamiku Baltijas populācijas mērogā.

Aizsardzības pasākumi

1. Populācijas stāvokļa monitorings.
2. Citu valstu pieredzes popularizēšana par bišu dravu un mājdzīvnieku aizsardzību no lāču uzbrukumiem.
3. Pasākumi skolu jaunatnes izglītošanai par brūnajiem lāčiem un to aizsardzības aktualitātēm Latvijā.
4. Anonīma mednieku aptauja par lāču skaitu un neregistrētiem bojā ejas gadījumiem.
5. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par lāču aizsardzības aktualitātēm valstī.
6. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.
7. Vienošanās par kārtību, kādā risināt situācijas saistībā ar „problēmlāčiem” un nelikumīgi nogalinātiem vai savainotiem lāčiem.
8. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot Latvijas lāču teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības.

This document is the final product of:

Task 1 of contract ENV.B.3/SER/2013/003

Support to the European Commission's policy on Large Carnivores under the Habitats Directive – Phase 2

Coordination: Luigi Boitani

Sections coordinated by: Henrik Andren (5), Luigi Boitani (3), Djuro Huber (2), John Linnell (1), Urs Breitenmoser and Manuela Von Arx (4).

Contributions by: Francisco Alvarez, Ole Anders, Henrik Andren, Elisa Avanzinelli, Vaidas Baly, Juan Carlos Blanco, Luigi Boitani, Urs Breitenmoser, Guillaume Chapron, Paolo Ciucci, Aleksander Dutsov, Claudio Groff, Djuro Huber, Ovidiu Ionescu, Felix Knauer, Ilpo Kojola, Jakub Kubala, Miroslav Kutal, John Linnell, Aleksandra Majic, Peep Mannil, Ralph Manz, Francesca Marucco, Dime Melovski, Anja Molinari, Harri Norberg, Sabina Nowak, Janis Ozolins, Santiago Palazon, Hubert Potocnik, Pierre-Yves Quenette, Ilka Reinhardt, Robin Rigg, Nuria Selva, Agnieszka Sergiel, Maryna Shkvyria, Jon Swenson, Aleksander Trajce, Manuela Von Arx, Manfred Wolff, Ulrich Wotschikowsky, Diana Zlatanova.

Contract management in DG Environment: András Demeter and Marco Cipriani

Suggested citation: Boitani, L., F. Alvarez, O. Anders, H. Andren, E. Avanzinelli, V. Baly, J. C. Blanco, U. Breitenmoser, G. Chapron, P. Ciucci, A. Dutsov, C. Groff, D. Huber, O. Ionescu, F. Knauer, I. Kojola, J. Kubala, M. Kutal, J. Linnell, A. Majic, P. Mannil, R. Manz, F. Marucco, D. Melovski, A. Molinari, H. Norberg, S. Nowak, J. Ozolins, S. Palazon, H. Potocnik, P.-Y. Quenette, I. Reinhardt, R. Rigg, N. Selva, A. Sergiel, M. Shkvyria, J. Swenson, A. Trajce, M. Von Arx, M. Wolff, U. Wotschikowsky, D. Zlatanova, 2015. Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Institute of Applied Ecology (Rome, Italy). Report to DG Environment, European Commission, Bruxelles. Contract no. 07.0307/2013/654446/SER/B3

This document has been prepared for the European Commission, however it reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Cover: Photo composition by Alessandro Montemaggiore

4. Baltic population

Specific actions:

1. Establish and implement measures to facilitate the expansion of the population range to the south
2. Bear occurrence outside permanent range: GIS data base, suitability of possible range

6. Ieteikumi sugas aizsardzībai

(konkrētu nepieciešamo un reāli izpildāmo sugas un tās dzīvotnes aizsardzības pasākumu apraksts, norādot darba apjomu un nepieciešamos resursus.

Visas ieteiktās rīcības novērtē svarīguma/prioritāšu trīspakāpju skalā, kur:

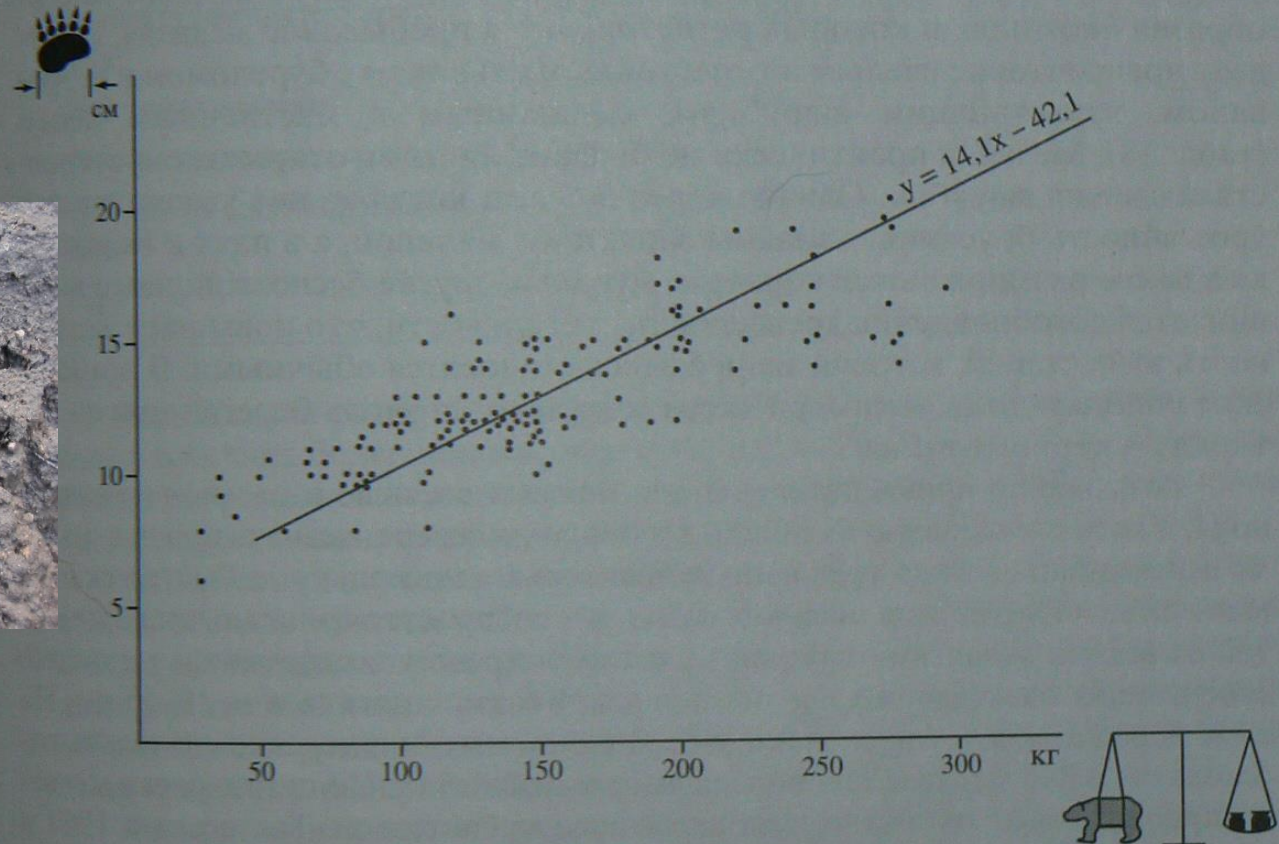
I – apzīmē vissvarīgāko(ās) darbību(as), kuras(u) neveikšana tieši apdraud sugas saglabāšanu esošajās dzīvesvietās vai starptautisko saistību neizpildi;

II – apzīmē svarīgu darbību, kuras veikšana palīdz mērķu sasniegšanai plāna darbības periodā, taču tās neveikšana tieši neapdraud sugas saglabāšanu esošajās dzīvesvietās;

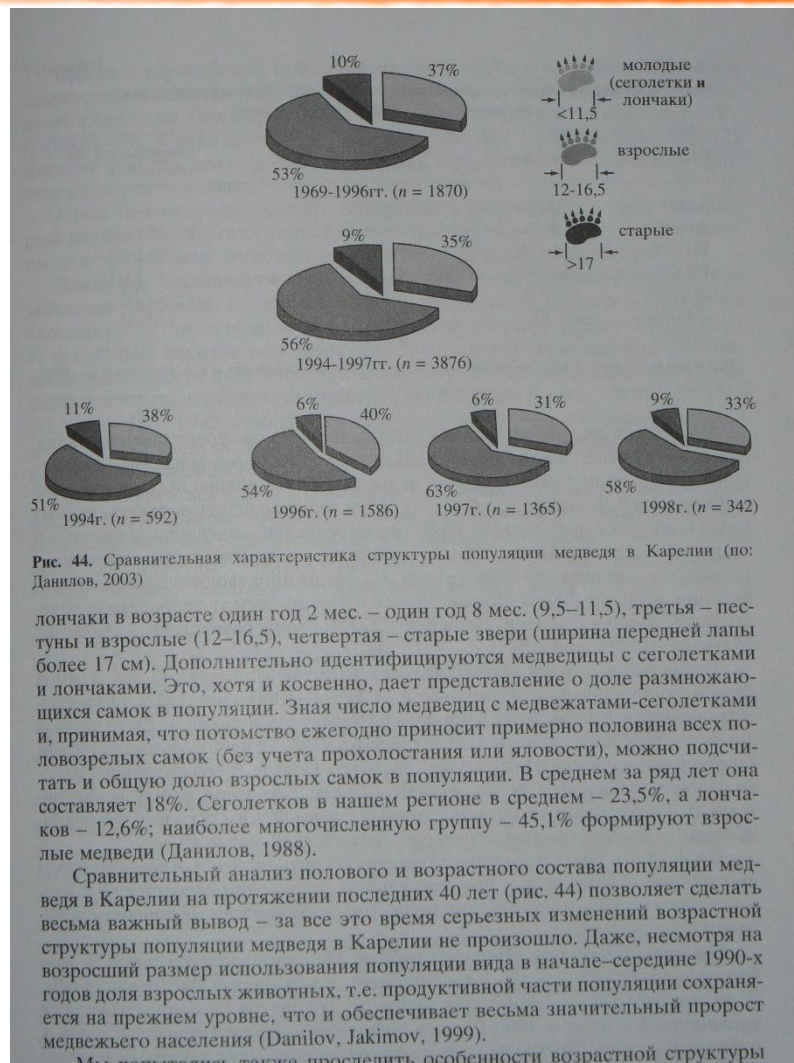
III – apzīmē būtisku darbību, kuras veikšana ir ieteicama, taču kas nav vitāli nepieciešama sugas dzīvotspējīgas populācijas(u) saglabāšanai valstī)

1. Monitorings

Рис. 37. Корреляция между длиной лапы и веса тела медведя (по: Данилов, 1981 с дополнениями)

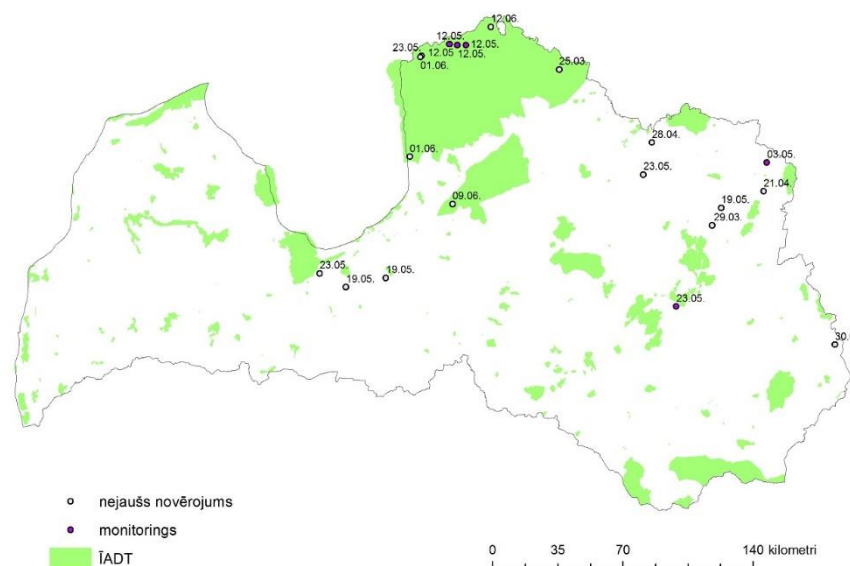
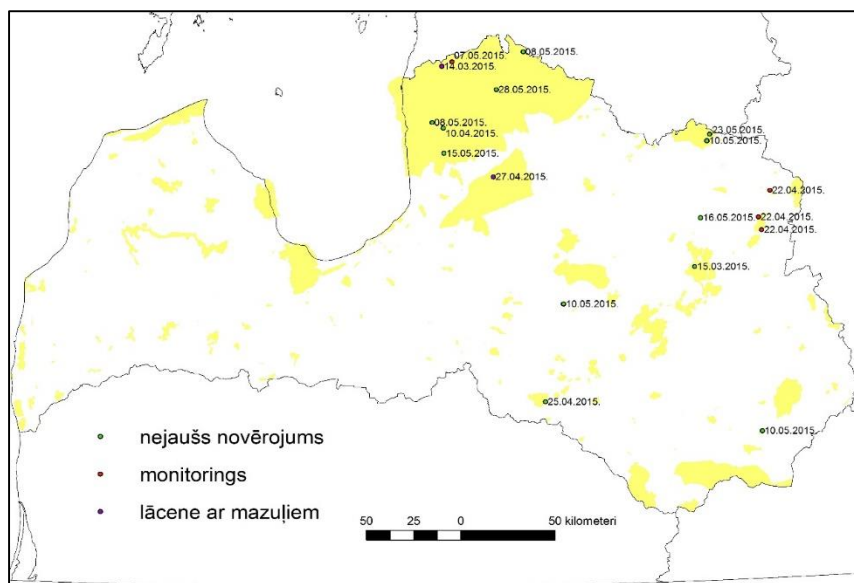
1. Monitoringa iespējas

1. Monitorings Latvijā

Lāču monitorings 2015., 2016.

Katrā NATURA vietā atzīmē arī nelabvēlīgi ietekmējošus faktorus:

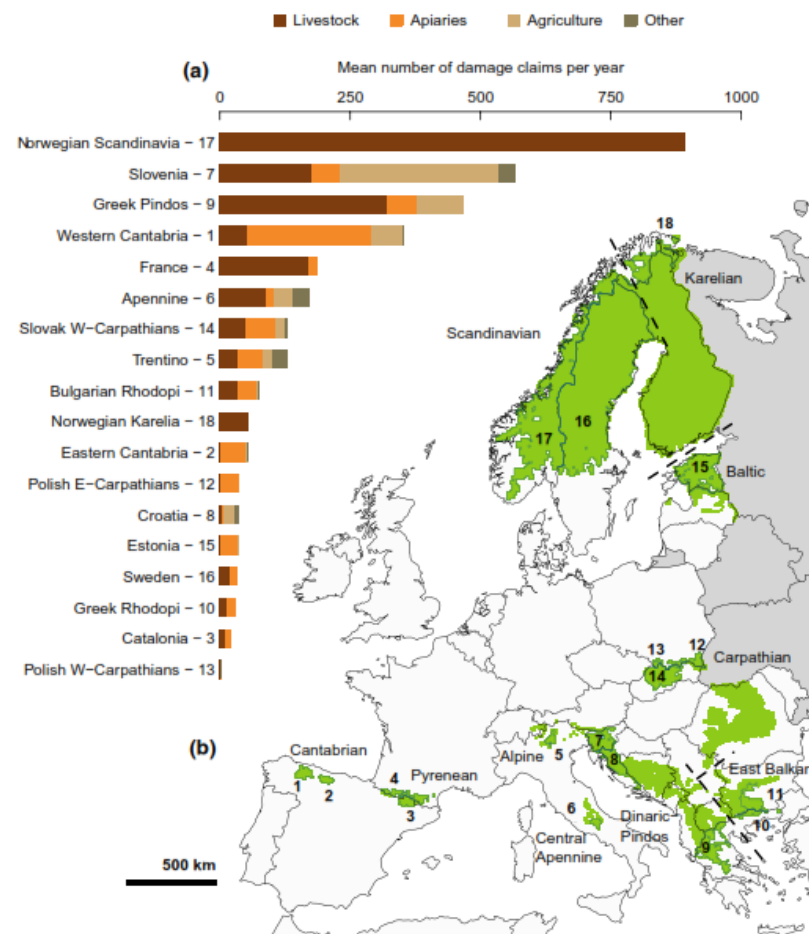
- **intensīva mežizstrāde;**
- **medības ar dzinējiem;**
- **trokšņa piesārņojums;**
- **gaismas piesārņojums;**
- **biškopība;**
- **nelikumīga nogalināšana;**
- **transports un ceļu būve;**
- **tūristu, ogotāju vai sēņotāju radīts traucējums.**

Pamatojoties uz šiem novērojumiem, jāveic biotopu stāvokļa novērtējums: **teicams** (nav atzīmēts neviens no augstāk minētiem nelabvēlīgajiem faktoriem un lāču klātbūtne attiecīgajā teritorijā tikusi konstatēta), **labs** (atzīmēts viens no augstāk minētiem nelabvēlīgajiem faktoriem, tomēr lāča klātbūtne konstatēta) vai **vidējs** (atzīmēti divi no augstāk minētiem nelabvēlīgajiem faktoriem, tomēr lācis konstatēts vai arī neviens, bet lācis šajā gadā teritorijā nav konstatēts).

2. Citu valstu pieredzes popularizēšana par bišu dravu un mājdzīvnieku aizsardzību no lāču uzbrukumiem.

Patterns and correlates of claims for brown bear damage on a continental scale

Carlos Bautista^{1*}, Javier Naves², Eloy Revilla², Néstor Fernández^{2,3}, Jörg Albrecht¹, Anne K. Scharf⁴, Robin Rigg⁵, Alexandros A. Karamanlidis⁶, Klemen Jerina⁷, Djuro Huber⁸, Santiago Palazón⁹, Raido Kont¹⁰, Paolo Ciucci¹¹, Claudio Groff¹², Aleksandar Dutsov¹³, Juan Seijas¹⁴, Pierre-Ives Quenette¹⁵, Agnieszka Olszańska¹, Maryna Shkvyria¹⁶, Michal Adamec¹⁷, Janis Ozolins¹⁸, Marko Jonozović¹⁹ and Nuria Selva¹

3. Pasākumi skolu jaunatnes izglītošanai par brūnajiem lāčiem un to aizsardzības aktualitātēm Latvijā.
4. Anonīma mednieku aptauja par lāču skaitu un neregistrētiem bojā ejas gadījumiem.
5. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par lāču aizsardzības aktualitātēm valstī.
6. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.

Interesanti

Kā Latvijā klājas lāčiem?

NESEN LATVIJĀ NOSLĒDZĀS
DIVUS GADUS ILGS BRŪNO
LĀČU MONITORINGS,
KURA IETVAROS DABAS
AIZSARDZĪBAS PĀRVALDE
SADARBĪBĀ AR LATVIJAS
VALSTS MEŽSĀIMNIECĪBAS
INSTITŪTA «SILAVA»
ZINĀTNIEKIEM APSEKOJA
PIECAS «NATURA 2000»
TERITORIJAS, KUR
ĶĒPAINIS IEPRIEKŠ MANĪTS
VISBIEŽĀK. KĀ LĀČIEM
PIE MUMS PATĪK, UN VAI
MĒS TOS KĀDREIZ ATKAL
VARĒSIM SAUKT PAR
PATSTĀVĪGIEM LATVIJAS
MEŽU IEMĪTNIEKIEM?

AIGARS ROGA

Šobrīd pasaulē brūno lāču (ūrsus arctos) populācija ir samazinājusies un to skaits svārstās ap 240 tūkstošiem, kas ir uz pusi mazāk nekā 1800. gadā. Lielākā daļa no tiem mīt Krievijā un Kanādā, bet Eiropā visvairāk lāču varam sastapt Rumānijā, Slovākijā, Horvātijā un Zviedrijā. Šo dzīvnieku izplatība ir ļoti sadrumstalota, jo, piemēram, suga vairs nav sastopama Vācijā un ir uz izmiršanas robežas Francijā un Spānijā, kur pēdējā gadsimta laikā būtiski audzis cilvēku apdzīvotais

areāls, līdz ar to samazinot lāčiem atvēlēto dzīves telpu. Neraugoties uz to, salīdzinājumā ar 20. gadsimta 60., 70. gadiem, kad Eiropas lāču populācija bija sasniegusi savu minimumu, situācija mūsdienās ir uzlabojusies. Tas noticis, pateicoties mērķtiecīgai sugas aizsardzībai.

GANDRĪZ GADSIMTU BEZ LĀČIEM

Latvijā par brūno lāči varētu būt izveidojusies divējāds priekšstats. Kā par mierīgu un kautrīgu dzīvnieku no pasakas par Vinniju Pūku vai no pazīstamā krievu mākslinieka Ivana Šiškina gleznas *Rīts priežu mežā*, kur

attēlota lāčuņu rotaļa ar māti. Vai gluži pretēji (kas arī vairāk atbilst taisnībai) – kā par lielāko Latvijā sastopamo plēšēju, kas var sasniegt līdz pat 350 kg lielu svaru un 2,8 metru augumu.

Atskatoties vēsturē, Latvijā pēdējie lāči tika nometti īsi pirms Pirmā pasaules kara. Tas gan nenotika vienas dienas laikā, populācija tika samazināta ilgstoši, bet pārliecinoši, lielākoties pateicoties dažādas varas pārstāvīgo muļžnieku – zviedru, poļu, vācu – izvērstajām medībām. Vēlāk regulāri konstatēti gadījumi, kad lāči ienākuši Latvijas teritorijā, tomēr nav šeit ilgi uzturējušies.

FOTO: SILAVA

7. Vienošanās par kārtību, kādā risināt situācijas saistībā ar „problēmlāčiem” un nelikumīgi nogalinātiem vai savainotiem lāčiem.

Lāču uzbrukumi

8. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot Latvijas lāču teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības.

